

Inhoud

[Samenvatting](#)

1 [Inleiding](#)

- 1.1 [Aanleiding](#)
- 1.2 [Doelstelling](#)
- 1.3 [Afbakening](#)
- 1.4 [Leeswijzer](#)

2 [Aanpak](#)

- 2.1 [Bevindingen](#)
- 2.2 [Aandachtspunten](#)

3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)

- 3.1 [Bevindingen](#)
- 3.2 [Aandachtspunt](#)

4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)

5 [Totstandkoming rapportage](#)

- 5.1 [Bevindingen](#)

6 [Lessons learned](#)

7 [Verantwoording onderzoek](#)

8 [Ondertekening](#)

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Onderzoeksrapport Uitvoering Motie#21

Ministerie van Defensie

Uitgebracht aan: CIO Rijk
Datum: 4 november 2024
Kenmerk: 2024-0000516194

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

Samenvatting

Het Ministerie van Defensie heeft opvolging gegeven aan Motie#21 door op departementaal niveau een inventarisatie en toetsing uit te voeren. Meer specifiek hebben projectteams (bij de KMar en bij de overige Defensieonderdelen) een juridische analyse van wet- en regelgeving uitgevoerd, de relevante verwerkingsregisters geraadpleegd en een actieve zoektocht uitgevoerd binnen de eigen organisaties. Beide projectteams hebben enkele waarborgen getroffen bijdragend aan de volledigheid en accuraatheid van de inventarisatie en toetsing. Uit de uitvoering van de motie bij Defensie volgen twee verwerkingen die betrokken worden in de stap van rectificeren en wissen. Ten tijde van dit onderzoek was opvolging van deze stap onderhanden.

Uit dit onderzoek volgen enkele aandachtspunten ten aanzien van de volledigheid en accuraatheid van de uitgevoerde inventarisatie en toetsing.

Aandachtspunten

- **De KMar heeft de uitvoering van Motie#21 alleen betrokken op het gebruik van risicomodellen.** Reden hiervoor is dat de KMar beperkt capaciteit beschikbaar had om de motie uit te kunnen voeren en aan wilde sluiten bij de aanpak van de Politie (zoals benoemd in het plan van aanpak van de KMar). Immers verwerkt de KMar ook persoonsgegevens ter uitvoering van haar politietaken. De inventarisatie en toetsing bij de overige Defensieonderdelen had wel betrekking op alle afkomstgerelateerde verwerkingen. De afbakening van de motie bij de KMar en de overige Defensieonderdelen is zodoende verschillend geweest.

- **Niet alle primaire processen van Defensie zijn betrokken.** Voor de overige Defensieonderdelen is het besluit genomen hoogerubriceerde informatie en verwerkingen die vallen onder de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017 uit te sluiten van de motie. Dit betekent dat niet alle primaire processen zijn betrokken bij de inventarisatie en toetsing: gereedstellings-, inzet-, en bedrijfsvoeringsprocessen waren in scope.
- **Er was beperkt interne controle op de uitgevoerde toetsingen door de projectteams.** Zowel het projectteam Defensie als het projectteam KMar heeft voor elke relevante verwerking (Defensie) of risicomodel (KMar) onderzocht wat de wettelijke grondslag is. Het projectteam Defensie heeft beide toetsingen in de vorm van concept rapportages voorgelegd aan betrokken functionarissen. Uit het onderzoek volgt dat binnen Defensie beperkt is gereageerd. Een mogelijke consequentie is dat de juridische toetsing uitgevoerd door de projectteams intern beperkt is gecontroleerd op juistheid en volledigheid.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
- 1.1 [Aanleiding](#)
- 1.2 [Doelstelling](#)
- 1.3 [Afbakening](#)
- 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
- 2.1 [Bevindingen](#)
- 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
- 3.1 [Bevindingen](#)
- 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
- 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en opdrachtgever

In het debat van 19 januari 2021 over het rapport 'Ongekeerd Onrecht' van de Parlementaire Onderzoekings-commissie Kinderopvangtoeslag is bij motie van het lid Marijnissen (SP) c.s. verzocht om 'voor 1 maart 2021 een voorstel te doen hoe overall binnen overheidsinstellingen vervuilde data, risicomodellen en het gebruik van nationaliteit worden opgeruimd'. Uitvoering van deze motie vond plaats met inachtneming van het verzoek van lid Klaver (GroenLinks) c.s. om hierbij niet alleen te kijken naar nationaliteit, maar ook naar etniciteit en geboorteplaats (hierna te noemen Motie#21). De staatssecretaris van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft in april 2021 de Kamer een voorstel gestuurd voor de uitvoering van Motie#21. Vervolgens heeft elk departement een plan van aanpak en planning opgesteld. De resultaten van de inventarisatie en toets van het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren zijn door de ministeries met de Kamer gedeeld.

De Auditdienst Rijk (ADR) is door de Chief Information Officer (CIO) Rijk gevraagd een externe toets uit te voeren naar de kwaliteit van de uitvoering van Motie#21.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De doelstelling van het onderzoek is om de opdrachtgever inzicht te bieden in hoe de departementen de kwaliteit van de uitvoering van Motie#21 en de uitkomsten in de rapportage procesmatig hebben geborgd, teneinde de departementen in staat te stellen de Kamer daarover te informeren en te bepalen of in de uitvoering en rapportage aanvullingen en/of bijstellingen nodig zijn.

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Hoe hebben de departementen de accuraat- en volledigheid van de uitvoering van Motie#21 en de uitkomsten in de rapportage procesmatig geborgd?

De volgende deelvragen zijn geformuleerd:

1. Welke aanpak, uitgangspunten en definitie(s) van afkomstgerelateerde persoonsgegevens en risicomodellen zijn geformuleerd?
2. Welke waarborgen zijn tijdens de uitvoering getroffen voor een accurate en volledige inventarisatie van de gebruikte afkomstgerelateerde persoonsgegevens in risicomodellen en andere gegevensverwerkingen?
3. Welke waarborgen zijn tijdens de uitvoering getroffen voor een accurate en volledige toets op onrechtmatig en oneigenlijk gebruik van de geïnventariseerde afkomstgerelateerde persoonsgegevens in risicomodellen en andere gegevensverwerkingen?
4. Welke waarborgen zijn tijdens de uitvoering getroffen voor het accuraat en volledig rectificeren of wissen van afkomstgerelateerde persoonsgegevens die als onrechtmatig of oneigenlijk zijn beoordeeld?
5. Hoe zijn de uitkomsten van de drie processtappen verwerkt in de rapportages?
6. Wat zijn de lessons learned en eventuele verbetermogelijkheden bij de uitvoering van Motie#21?

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
- 1.1 [Aanleiding](#)
- 1.2 [Doelstelling](#)
- 1.3 [Afbakening](#)
- 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
- 2.1 [Bevindingen](#)
- 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
- 3.1 [Bevindingen](#)
- 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
- 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

1.3 Afbakening

Het onderzoek richt zich op de drie onderliggende processtappen van de uitvoering zoals beschreven in het voorstel: de inventarisatie en toets van het gebruik van afkomstgerelateerde persoonsgegevens in risicomodellen en andere gegevensverwerkingen en het rectificeren of wissen van persoonsgegevens wanneer onrechtmatig oneigenlijk gebruik blijkt uit de toets. Dit omvat ook het waar nodig informeren van betrokkenen.

De uitvoering van de motie bevat niet alleen het gebruik van afkomstgerelateerde persoonsgegevens als indicator in risicomodellen, maar ook het gebruik hiervan in gegevensverwerkingen in het algemeen. Gegevens over iemands nationaliteit kunnen bijvoorbeeld opgeslagen zijn (gegevensverwerking), maar geen indicator zijn van een risicomodel. Beide soorten gebruik worden in het onderzoek meegenomen.

Het ADR-onderzoek concentreert zich specifiek op de procesmatige waarborgen die zijn getroffen bij de uitvoering van Motie#21. De ADR doet geen inhoudelijk onderzoek naar de mate van accuraatheid en volledigheid van de departementale inventarisatie, toets en rectificatie en het wissen zelf, middels bijvoorbeeld data-analyses in systemen en processen. Daarnaast is niet onderzocht of ook uitvoering is gegeven aan het rectificeren of wissen van indirecte verwerkingen welke kunnen leiden tot *indirecte* discriminatie

Voor elk departement in scope van het onderzoek stellen we een deelrapport op. Dit deelrapport geeft inzicht in de wijze waarop Defensie uitvoering aan de motie heeft gegeven. De verschillende deelrapporten zullen uiteindelijk input vormen voor een rode dradenrapportage.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de aanpak van Defensie voor het uitvoeren van Motie#21. Vervolgens lichten we in hoofdstuk 3 de waarborgen toe die zijn getroffen voor een volledige en accurate inventarisatie en toets. In hoofdstuk 4 lichten we toe hoe het proces van rectificeren of wissen van toepassing is voor Defensie. Het totstandkomingsproces van de rapportages (KMar en overige Defensieonderdelen) beschrijven we in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 omvat de lessons learned zoals aangedragen door Defensie en hoofdstuk 7 betreft een verantwoording van dit onderzoek.

Inhoud

Samenvatting

- 1 [Inleiding](#)
- 1.1 [Aanleiding](#)
- 1.2 [Doelstelling](#)
- 1.3 [Afbakening](#)
- 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
- 2.1 [Bevindingen](#)
- 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
- 3.1 [Bevindingen](#)
- 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
- 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

2. Aanpak

In dit hoofdstuk gaan wij in op de eerste deelvraag: *“Welke aanpak, uitgangspunten en definitie(s) van afkomst-gerelateerde persoonsgegevens en risicomodellen zijn geformuleerd?”*. Deze deelvraag hebben wij onderzocht aan de hand van een aantal aspecten.

Gevolgde aanpak

Betrokkenen en hun rollen

Doelstelling

Gehanteerde definities

Bereik van het departementale onderzoek

We beschrijven eerst feitelijk en samenvattend wat bij Defensie was georganiseerd voor de uitvoering van Motie#21.

Vervolgens geven we aandachtspunten mee volgend uit onze analyse.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
- 1.1 [Aanleiding](#)
- 1.2 [Doelstelling](#)
- 1.3 [Afbakening](#)
- 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
- 2.1 [Bevindingen](#)
- 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
- 3.1 [Bevindingen](#)
- 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
- 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

2.1 Bevindingen inzake de aanpak bij Defensie

Voor de uitvoering van Motie#21 bij Defensie geldt dat de verwerkingen van de Koninklijke Marechaussee (KMar) in een separate verkenning zijn gezien van de andere Defensie-onderdelen. Reden hiervoor was dat de KMar naast verwerkingen op grond van de AVG ook politiegegevens verwerkt ter uitvoering van haar politietaken. Daar waar in onderstaande teksten gesproken wordt van het onderzoek bij Defensie, wordt het onderzoek bedoeld bij alle onderdelen met uitzondering van de KMar. Het onderzoek bij de KMar wordt – indien afwijkend van de aanpak bij de andere onderdelen – separaat toegelicht.

Gevolgdde aanpak

In de Kamerbrief van de Staatssecretaris van BZK van 8 april 2021 werd geadviseerd de inventarisatie van afkomstgerelateerde verwerkingen uit te voeren langs drie sporen:

- Een juridische analyse van relevante wet- en regelgeving op het beleidsterrein (spoor 1);
- Op grond van de juridische analyse een doorlichting van de verwerkingsregisters van persoonsgegevens (spoor 2);
- Een actieve zoektocht om binnen de eigen organisatie, processen en systemen in kaart te brengen waar deze indicatoren in risicomodellen worden gebruikt (spoor 3).

Uit het onderzoek volgt dat Defensie de drie genoemde sporen heeft gevolgd. Het projectteam van Defensie heeft aangegeven allereerst een juridische analyse uitgevoerd te hebben (spoor 1): vanuit een eerdere inventarisatie naar de wet- en regelgeving (bij diverse DPIA's) en de verwerking van (bijzondere) persoonsgegevens ter voorbereiding op de implementatie AVG was er bij het projectteam reeds inzicht in welke verwerkingen op het gebied van (bijzondere)

persoonsgegevens van toepassing waren voor Motie#21. Vervolgens heeft het projectteam van Defensie het verwerkingsregister geraadpleegd (spoor 2). Van deze analyse hebben wij geen vastleggingen ontvangen. De analyse van het verwerkingsregister is aangevuld met een verkenning in alle systemen en geautomatiseerde koppelingen, uitgevoerd door de Joint Informatievoorziening Commando (JIVC; spoor 3).

De KMar heeft op een vergelijkbare wijze uitvoering gegeven aan de motie: de AVG- en WPG-verwerkingsregisters zijn geraadpleegd (spoor 2) en er is aanvullende informatie opgevraagd bij alle brigades. Van de analyse van de verwerkingsregisters van de KMar hebben wij geen vastleggingen ontvangen. Er is invulling gegeven aan de juridische analyse (spoor 3) door een beoordelingskader op te stellen gebaseerd op de AVG en WPG.

Betrokkenen en hun rollen

In 2021 zijn door de pSG van Defensie de werkzaamheden intern verdeeld. De uitvoering van de motie werd belegd bij Directie Bedrijfsvoering & Evaluatie (DBE). Een functionaris met expertise op het gebied van privacyrecht heeft uitvoering gegeven aan de motie (verder: projectteam Defensie).

De uitvoering voor het KMar onderzoek is door tussenkomst van de DJZ bij het cluster JZ van de KMar belegd. Bij de KMar heeft een functionaris met expertise op het gebied van de AVG en WPG uitvoering gegeven aan de motie (verder: projectteam KMar).

De CIO van Defensie en de FG WPG is procesmatig op de hoogte gehouden van de voortgang van de uitvoering, maar zijn verder niet betrokken geweest. Het projectteam Defensie geeft aan dat de FG AVG eveneens op de hoogte is gehouden van de voortgang.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

In de Kamerbrief van 21 oktober 2021 wordt voorgeschreven dat elk departement een plan van aanpak diende op te stellen voor de uitvoering van Motie#21. Defensie heeft hier opvolging aan gegeven. We beschrijven in het onderstaande drie relevante aspecten voor het plan van aanpak.

Doelstelling

In het plan van aanpak heeft het projectteam van Defensie beschreven wat het doel en de gewenste resultaten zijn van de uitvoering van Motie#21, te weten:

"Uitvoering geven aan de moties Marijnissen c.s. en Klaver c.s. conform de Rijksbrede aanpak: inventariseren, toetsen en waar nodig rectificeren of wissen"

Ook is toegelicht in het plan van aanpak dat verwerkingen van de KMar separaat worden gezien.

Gehanteerde definities

Definities zijn bij aanvang niet geëxpliciteerd in het plan van aanpak van Defensie. De KMar heeft wel definities opgenomen in een afzonderlijk plan van aanpak.

Definitie voor afkomstgerelateerde verwerkingen
Uit vastleggingen volgt dat bij aanvang van de uitvoering Defensie het begrip 'afkomstgerelateerde gegevens' breed heeft geïnterpreteerd. Het projectteam Defensie en het projectteam KMar hebben in ieder geval een verkenning uitgevoerd naar verwerkingen met de volgende indicatoren: "ras, etniciteit, nationaliteit, geboorteland, geboorteplaats".

Definitie voor risicomodel

Bij aanvang van de inventarisatie blijkt niet uit vastleggingen dat het begrip 'risicomodel' door het projectteam Defensie is gedefinieerd. In plaats daarvan is uitgegaan van het principe dat alle verwerkingen met afkomstgerelateerde gegevens in scope zijn van de uitvoering van de motie.

Het projectteam KMar heeft wel een definitie opgenomen voor het begrip 'risicomodel' en is uitgegaan van de definitie van JenV:

"Iedere verwerking waarbij een persoonsgegeven wordt gebruikt bij de beoordeling of wet- en regelgeving wordt nageleefd, of een betrokkene in aanmerking komt voor aanspraken of bij het controleren op misbruik en/of fraude. Ook het gebruik van 'zwarte lijsten' wordt door het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) aangemerkt als een risicomodel.9 Een risicomodel kan werken met een algoritme of ander geautomatiseerd proces, maar dat hoeft niet. Ook niet-geautomatiseerde verwerkingen waarbij geen algoritmen gebruikt worden, vallen hieronder."

Daar waar de overige Defensieonderdelen alle verwerkingen met afkomstgerelateerde indicatoren betrok in de inventarisatie en toetsing, heeft de KMar alleen gekeken naar het gebruik van risicomodellen.

Juridische criteria

Uit vastleggingen blijkt niet dat Defensie op voorhand specifieke juridische criteria heeft gedefinieerd waarop verwerkingen moesten worden getoetst. Uit latere vastleggingen volgt wel dat is uitgegaan van de criteria 'rechtmatigheid' en 'oneigenlijk gebruik'.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

Bij de toets op rechtmatigheid is uitgegaan van de wettelijke grondslagen in de AVG en WPG. Bij de toets op oneigenlijk gebruik is uitgegaan van de mogelijke aanwezigheid van discriminatie.

Bereik van het departementale onderzoek

Bij Defensie waren alle verwerkingen in scope waarbij de Minister van Defensie verwerkingsverantwoordelijke of verwerker is. Feitelijk betekent dit dat alle defensie-onderdelen zijn betrokken bij de uitvoering van de Motie#21, waarbij KMar zelfstandig een inventarisatie en toetsing heeft uitgevoerd. Bij de KMar omvatte de inventarisatie alle tien brigades.

Afbakening hoog en laag gerubriceerde informatie

De KMar heeft geen onderscheid gemaakt in processen met laag of hoog gerubriceerde informatie.

Bij de overige Defensie onderdelen zijn alleen processen met laaggerubriceerde informatie betrokken bij de uitvoering van de motie bij Defensie. Hooggerubriceerde informatie en verwerkingen die vallen onder de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017 waren uitgesloten. Feitelijk betekent dit dat niet alle primaire processen van de overige Defensie onderdelen zijn meegenomen bij de uitvoering van de motie. Gereedstellings-, inzet- en bedrijfsvoeringsprocessen waren in scope.

2.2 aandachtspunten inzake de aanpak bij Defensie

Uit het onderzoek volgen met betrekking tot de aanpak van Defensie en de KMar aandachtspunten ten aanzien van de volledigheid en accuraatheid van de uitvoering van Motie#21. Deze worden in het onderstaande toegelicht.

De KMar heeft de uitvoering van Motie#21 alleen betrokken op het gebruik van risicomodellen

Het projectteam KMar heeft de inventarisatie en toetsing alleen betrokken op het identificeren en beoordelen van risicomodellen. Reden hiervoor is dat de KMar vanwege de uitvoering van haar politietaken wilde aansluiten bij de aanpak van de Politie. Daarnaast had de KMar beperkt capaciteit beschikbaar om de motie uit te kunnen voeren: als alle verwerkingen plus systemen (ca. 150) betrokken hadden moeten worden, was de motie niet uitvoerbaar geweest. De inventarisatie en toetsing bij de overige Defensieonderdelen had wel betrekking op alle afkomstgerelateerde verwerkingen.

Bij de overige Defensieonderdelen zijn niet alle primaire processen betrokken in de uitvoering van Motie#21

Omdat voor de overige Defensieonderdelen het besluit is genomen hooggerubriceerde informatie en verwerkingen die vallen onder de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017 uit te sluiten van de motie, zijn niet alle primaire processen betrokken in de inventarisatie en toetsing. De uitvoering van de motie richtte zich bij de overige defensieonderdelen zodoende niet op alle processen.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

3. Waarborgen voor de inventarisatie en toetsing

In dit hoofdstuk beschrijven we welke waarborgen Defensie heeft getroffen voor een accurate en volledige inventarisatie (deelvraag 2) en voor een accurate en volledige toets (deelvraag 3). Voor zowel de inventarisatie als de toets hebben we de volgende aspecten onderzocht:

Monitoring van de inventarisatie en toetsing

Beoordeling van de inventarisatie en toetsing

Aanvullende waarborgen

We beschrijven feitelijk en samenvattend welke waarborgen Defensie heeft ingericht voor een volledige, accurate inventarisatie en toetsing.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
- 1.1 [Aanleiding](#)
- 1.2 [Doelstelling](#)
- 1.3 [Afbakening](#)
- 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
- 2.1 [Bevindingen](#)
- 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
- 3.1 [Bevindingen](#)
- 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
- 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

3.1 Bevindingen inzake de door Defensie getroffen waarborgen voor de inventarisatie en toetsing

Monitoring van inventarisatie en toetsing

Het projectteam van Defensie heeft grotendeels zelfstandig uitvoering gegeven aan Motie#21: zij heeft zelf een juridische analyse uitgevoerd en het verwerkingsregister geanalyseerd. Daaropvolgend heeft het projectteam Defensie aan JIVC verzocht alle systemen te doorzoeken op het gebruik van afkomstgerelateerde gegevens. Het projectteam geeft aan de voortgang te hebben besproken in reguliere overleggen. Uit vastleggingen blijkt niet dat een actieve monitoring op de algehele uitvoering heeft plaatsgevonden.

Wel heeft het projectteam zelf actief gemonitord op de uitvraag bij JIVC. Uit vastleggingen blijkt dat door het projectteam vragen zijn gesteld over de opgeleverde informatie, waarna deze informatie wordt aangevuld door JIVC.

Het projectteam van de KMar heeft eveneens zelfstandig uitvoering gegeven aan Motie#21. Monitoring op de uitvoering vond niet formeel plaats.

Beoordeling inventarisatie en toetsing

Beide projectteams hebben zelfstandig verwerkingen beoordeeld op rechtmatigheid en eigenlijk gebruik. Deze toetsing is in de vorm van concept rapportages gedeeld met alle betrokkenen ter controle (zoals de CIO, directie Juridische Zaken, AVG-coördinatoren en de FG's). Uit vastleggingen blijkt dat inhoudelijk de betrokkenen beperkt opmerkingen hadden of wijzigingsvoorstellen aandroegen aangaande de toetsing.

Aanvullende waarborgen

Zowel voor een volledige, accurate inventarisatie als voor de toetsing hebben de projectteams de volgende aanvullende waarborgen getroffen:

Het BRP-register is geraadpleegd ten behoeve van een validatie

Voor aanvang van Motie#21 heeft Defensie onderzocht van welke verwerkingen zij gebruikmaakt in het Basisregistratie Personen (BRP-)register. Het projectteam Defensie kon op deze informatie steunen bij de uitvoering van de motie. Meer specifiek heeft het projectteam bekeken welke machtigingsbesluiten Defensie heeft voor de systematische verstrekking van gegevens uit het BRP-register. Vervolgens heeft het projectteam deze naast haar analyse van het verwerkingsregister gelegd en gecontroleerd of er nog verwerkingen misten.

De uitvraag naar de onderliggende brigades was voor het projectteam van de KMar een aanvullende check

Het projectteam KMar heeft met behulp van de AVG- en WPG-verwerkingsregisters eerst zelf zo veel mogelijk inzichtelijk gemaakt. Vervolgens zijn de brigades benaderd met de vraag de opgehaalde informatie te controleren en aan te vullen. Deze volgorde heeft bijgedragen aan de juistheid en volledigheid van de inventarisatie.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
- 1.1 [Aanleiding](#)
- 1.2 [Doelstelling](#)
- 1.3 [Afbakening](#)
- 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
- 2.1 [Bevindingen](#)
- 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
- 3.1 [Bevindingen](#)
- 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
- 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

3.2 Aandachtspunt inzake de door Defensie getroffen waarborgen voor de inventarisatie en toetsing

Uit het onderzoek volgt met betrekking tot de waarborgen voor de inventarisatie en toetsing een aandachtspunt.

De toetsing van de verwerkingen (Defensie) en risicomodellen (KMar) is uitgevoerd door de projectteams en betrokkenheid van andere functionarissen was beperkt

Zowel het projectteam Defensie als het projectteam KMar heeft voor elke relevante verwerking (Defensie) of risicomodel (KMar) onderzocht wat de wettelijke grondslag is. Hoewel het projectteam Defensie beide toetsingen (van de KMar en de overige defensieonderdelen) in de vorm van concept rapportages heeft voorgelegd aan betrokken functionarissen, blijkt uit vastleggingen dat inhoudelijk beperkt op de toetsing is gereageerd. Zo hebben alleen betrokkenen bij CIO-Rijk en de directie HR & Bedrijfsvoering inhoudelijk gereageerd. Een mogelijke consequentie is dat de juridische toetsing uitgevoerd door de projectteams intern beperkt is gecontroleerd op juistheid en volledigheid.

Inhoud

[Samenvatting](#)

1 [Inleiding](#)

1.1 [Aanleiding](#)

1.2 [Doelstelling](#)

1.3 [Afbakening](#)

1.4 [Leeswijzer](#)

2 [Aanpak](#)

2.1 [Bevindingen](#)

2.2 [Aandachtspunten](#)

3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)

3.1 [Bevindingen](#)

3.2 [Aandachtspunt](#)

4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)

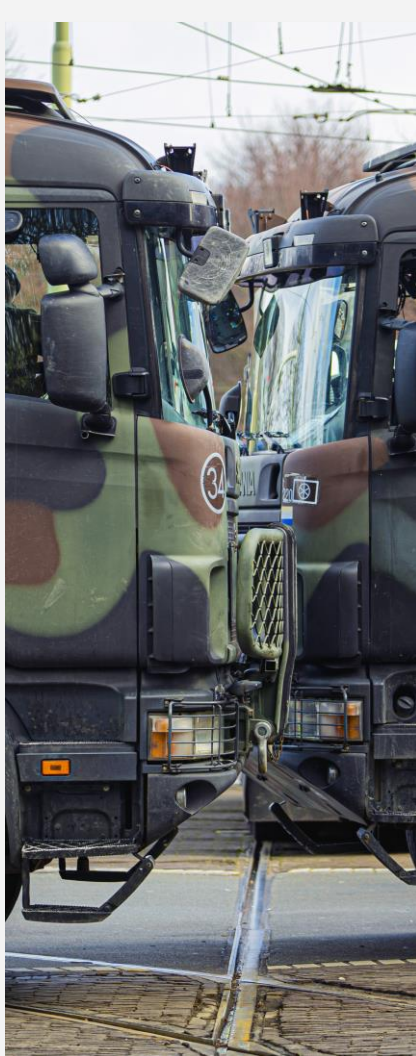
5 [Totstandkoming rapportage](#)

5.1 [Bevindingen](#)

6 [Lessons learned](#)

7 [Verantwoording onderzoek](#)

8 [Ondertekening](#)

4. Waarborgen voor het rectificeren of wissen

12

In de kamerbrief van 10 mei 2023 informeert de Minister van Defensie over de uitkomsten van de inventarisatie en toetsing bij Defensie. Uit de inventarisatie en toetsing van het projectteam Defensie volgden twee verwerkingen die nader onderzoek vragen:

- De verwerking van nationaliteit van enkele specifieke groepen in de categorie niet-werknemers zonder fictieve dienstbetrekking (bijvoorbeeld inhuur- en uitzendkrachten), die niet op vertrouwensfuncties geplaatst zijn in de personeels- en salarisadministratie. Het projectteam Defensie oordeelt voor deze specifieke groepen dat de verwerking niet strikt noodzakelijk is en daarmee niet proportioneel. Uit vastleggingen blijkt dat is besloten 'nationaliteit' niet meer te registreren voor deze verwerking. Op het moment van dit onderzoek wordt schoning van gegevens volgens de AVG uitgevoerd.

- De (sociale) mediamonitoring van Defensie communicatie is beoordeeld op de naleving van de AVG in een onderzoek uitgevoerd door Eiffel. Door Eiffel is destijds geconcludeerd dat de activiteit grotendeels voldoet, maar er nog aanvullende stappen moeten worden genomen om volledig aan de AVG te voldoen.

Voor de KMar is gerapporteerd dat er geen onrechtmatige of oneigenlijke risicomodellen naar boven zijn gekomen die opvolging behoeven.

Monitoring

De wijziging met betrekking tot de verwerking van nationaliteit voor niet-werknemers wordt gemonitord via het reguliere wijzigingsproces. Het toezien op de opvolging is belegd bij de Chief Privacy Officer (CPO). Uit vastleggingen blijkt dat het projectteam het doorvoeren van deze wijzigingen eveneens monitort.

Met betrekking tot de verwerking van (sociale) mediamonitoring monitort eveneens het CPO Office de voortgang. In dit kader moest er een data protection impact assessment (DPIA) worden opgesteld. Deze is naar eigen zeggen nu in concept opgesteld. De DPIA was ten tijde van dit onderzoek nog niet vastgesteld, omdat men deze eerst nog wenst af te stemmen met BZK waarbij een soortgelijke DPIA wordt opgesteld die een bredere reikwijdte zal hebben.

Voor beide wijzigingen geldt dat de eindverantwoordelijkheid ligt bij de lijnorganisatie van Defensie. In algemene zin geven wij als aandachtspunt mee de opvolging vanuit het CPO Office te blijven monitoren.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

5. Totstandkoming rapportage

In dit hoofdstuk behandelen we deelvraag 5 van het onderzoek: *“Hoe zijn de uitkomsten van de drie processtappen verwerkt in de rapportage?”*. Hierbij richten we ons op de volgende vier onderwerpen:

Totstandkoming en betrokken functionarissen

Consistentie van gehanteerde definities

Consistentie van bereik

Navolgbaarheid van bevindingen

In dit hoofdstuk beschrijven we feitelijk hoe de rapportage over de uitvoering van Motie#21 – zoals deze is gedeeld met de Tweede Kamer - tot stand is gekomen.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
- 1.1 [Aanleiding](#)
- 1.2 [Doelstelling](#)
- 1.3 [Afbakening](#)
- 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
- 2.1 [Bevindingen](#)
- 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
- 3.1 [Bevindingen](#)
- 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
- 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

5.1 Bevindingen totstandkoming rapportage

Totstandkoming rapportage en betrokken functionarissen

Het projectteam van Defensie heeft de rapportage opgesteld voor de Defensie onderdelen met uitzondering van de KMar. Het projectteam van de KMar heeft een eigen rapportage opgesteld.

Specifiek voor de KMar geldt dat het concept rapport is afgestemd met de directies Regie en Bestuur en Analyse en Onderzoek. Aan Analyse en onderzoek is verzocht de tekst over de relevante Intel beelden te controleren. Vervolgens heeft de Bestuursondersteuning van de Commandant KMAR meegelezen.

De projectteams van Defensie en de KMar hebben de concept rapportages daarna gezamenlijk afgestemd met de betrokkenen bij Defensie. Uit vastleggingen blijkt dat de concept rapporten intern zijn gedeeld met de volgende directies en functionarissen:

- CIO-office Defensie
- Directie Juridische Zaken
- Directie HR & Bedrijfsvoering
- Directie Bedrijfsvoering en Evaluatie (w.o. CPO Defensie)
- Divisie Gezondheidszorgorganisatie
- JIVC
- Hoofd bedrijfsvoering en Informatievoorziening
- FG WPG

Hier volgden geen inhoudelijke aanpassingen uit. Vervolgens zijn de concept rapportages met een aanbiedingsbrief afgestemd met DG Beleid en de bewindspersonen, waarna deze definitief zijn gemaakt en met de Kamer zijn gedeeld.

Consistentie van gehanteerde definities

In hoofdstuk 2 worden de gehanteerde definities door Defensie en de KMar toegelicht.

De definities in de rapportages van de KMar en van de overige Defensie onderdelen komen overeen met de definities die bij de start van het project zijn geformuleerd en gehanteerd.

Zoals beschreven in hoofdstuk 2 wordt het begrip 'risicomodel' door het projectteam van Defensie niet op voorhand gedefinieerd, omdat bij de inventarisatie en toetsing is uitgegaan van alle verwerkingen van afkomstgerelateerde gegevens (en dus niet alleen risicomodellen). Desalniettemin is het begrip volledigheidshalve gedefinieerd in de rapportage over de overige Defensie onderdelen.

Consistentie van het bereik

In hoofdstuk 2 wordt beschreven welke Defensie onderdelen in scope zijn geweest bij de uitvoering van Motie#21. De afbakening zoals geformuleerd in hoofdstuk 2 is eveneens gehanteerd in de rapportages van de KMar en de overige Defensie onderdelen.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

Navolgbaarheid van de bevindingen

De projectteams hebben vastleggingen gedeeld met het onderzoeksteam. De totstandkoming van de rapportages is navolgbaar.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

6. Lessons learned

In dit hoofdstuk komt deelvraag 6 aan de orde: "Wat zijn de *lessons learned* en eventuele verbetermogelijkheden bij de uitvoering van Motie#21?". Het projectteam van Defensie heeft een interne evaluatie uitgevoerd naar de uitvoering van de motie. De geïdentificeerde leerpunten door Defensie beschrijven we hierna.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

Interdepartementale afstemming had efficiënter gekund

De interdepartementale afstemming maakte de uitvoering van de motie voor Defensie complex. De informatieverstrekking en sturing vanuit BZK had beter gekund, bijvoorbeeld door een eenduidige aanpak te communiceren naar de departementen. Aan de voorkant werden duidelijke definities gemist, bijvoorbeeld wat werd verstaan onder 'afkomstgerelateerde verwerkingen' en een 'risicomodel'. Ook moest voor de KMar aansluiting worden gevonden bij de aanpak van JenV. Deze afstemming kostte extra tijd, met name over de vraag over de rolverdeling (gezag versus beheer).

Gevraagde capaciteit onderschat

Deze opdracht moest door de betrokkenen bij Defensie naast hun andere werk worden gedaan, dat soms meer prioriteit kreeg. Dit laatste is volgens geïnterviewden mogelijk één van de oorzaken voor de relatief lange doorlooptijd bij Defensie. Een aparte, vrijgemaakte projectleider voor de uitvoering van de motie had de doorlooptijd kunnen verkorten.

Inhoud

[Samenvatting](#)

- 1 [Inleiding](#)
 - 1.1 [Aanleiding](#)
 - 1.2 [Doelstelling](#)
 - 1.3 [Afbakening](#)
 - 1.4 [Leeswijzer](#)
- 2 [Aanpak](#)
 - 2.1 [Bevindingen](#)
 - 2.2 [Aandachtspunten](#)
- 3 [Waarborgen inventarisatie en toetsing](#)
 - 3.1 [Bevindingen](#)
 - 3.2 [Aandachtspunt](#)
- 4 [Waarborgen rectificeren of wissen](#)
- 5 [Totstandkoming rapportage](#)
 - 5.1 [Bevindingen](#)
- 6 [Lessons learned](#)
- 7 [Verantwoording onderzoek](#)
- 8 [Ondertekening](#)

7. Verantwoording onderzoek

Werkzaamheden

Als startpunt van het onderzoek hebben we een kick-off georganiseerd met het (voormalige) projectteam van Defensie. Daarnaast hebben wij middels een prepared by client-lijst documenten opgevraagd bij het projectteam Defensie. De documenten zijn geanalyseerd op de genoemde aspecten in dit rapport. Aanvullend zijn meerdere interviews geweest met betrokkenen bij de uitvoering van Motie#21 bij Defensie, te weten:

- Het projectteam Defensie
- Het projectteam KMar
- Betrokkene bij JIVC
- De CPO Defensie

Van de interviews zijn verslagen gemaakt welke in het kader van wederhoor zijn teruggelegd. Alle overeengekomen werkzaamheden zoals opgenomen in de opdrachtbevestiging zijn uitgevoerd.

Afbakening en object van onderzoek

Dit (deel)onderzoek richtte zich op de uitvoering van Motie#21 door het Ministerie van Defensie.

Het object van onderzoek betrof de wijze waarop Defensie de kwaliteit van de uitvoering van Motie#21 (inventarisatie, toets en de rectificatie of het wissen) en de rapportages van de uitkomsten naar de Kamer procesmatig hebben geborgd. Daarbij waren de sturings- en beheersingsmaatregelen die op met name departementaal niveau zijn getroffen relevant.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van het referentiekader zoals geformuleerd in de opdrachtbevestiging. De desbetreffende hoofdstukken zijn ingeleid met de relevante criteria uit dit referentiekader.

Gehanteerde standaard

Deze opdracht is uitgevoerd in overeenstemming met de Internationale Standaarden voor de Beroepsuitoefening van Internal Auditing. Dit onderzoek verschaft geen zekerheid in de vorm van een oordeel of conclusie, omdat het een onderzoeksopdracht betreft en geen controle-, beoordelings- of andere assurance-opdracht. Als hier wel sprake van was geweest, dan zouden we wellicht andere zaken hebben geconstateerd en gerapporteerd.

De opdracht is uitgevoerd conform de algemene uitgangspunten voor de uitoefening van de interne auditfunctie bij de rijksdienst. Daarbij hoort ook een stelsel van kwaliteitsborging. Een onderdeel daarvan is dat er een onafhankelijke kwaliteitstoetsing heeft plaatsgevonden op deze onderzoeksopdracht.

Verspreiding rapport

De opdrachtgever (CIO Rijk) is eigenaar van dit rapport. Dit rapport is primair bestemd voor de opdrachtgever met wie wij deze opdracht zijn overeengekomen. Hoewel het rapport de context van het onderzoek zo goed mogelijk probeert te beschrijven, is het mogelijk dat iemand die de context niet (volledig) kent, de uitkomsten anders interpreteert dan bedoeld.

De ADR is de interne auditdienst van het Rijk. Voor openbaarmaking door het opdrachtgevende ministerie van door de ADR aan dit ministerie uitgebrachte rapporten gelden de voorschriften uit de Wet open overheid. De minister van Financiën stuurt elk halfjaar een overzicht van door de ADR uitgebrachte rapporten naar de Tweede Kamer.

Inhoud

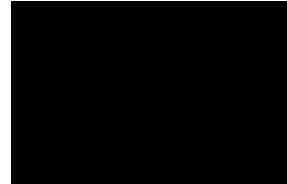
Samenvatting

- 1 Inleiding
 - 1.1 Aanleiding
 - 1.2 Doelstelling
 - 1.3 Afbakening
 - 1.4 Leeswijzer
- 2 Aanpak
 - 2.1 Bevindingen
 - 2.2 Aandachtspunten
- 3 Waarborgen inventarisatie en toetsing
 - 3.1 Bevindingen
 - 3.2 Aandachtspunt
- 4 Waarborgen rectificeren of wissen
- 5 Totstandkoming rapportage
 - 5.1 Bevindingen
- 6 Lessons learned
- 7 Verantwoording onderzoek
- 8 Ondertekening

8. Ondertekening

Den Haag, 4 november 2024

Projectleider

Auditdienst Rijk